

MARTA PASZEK

 <https://orcid.org/0000-0002-8143-645X>

Uniwersytet Rzeszowski

„Wojskowy Przegląd Prawniczy” i jego rola w wojskowym wymiarze sprawiedliwości w latach 1945—1956

„Wojskowy Przegląd Prawniczy”, ukazujący się w okresie międzywojennym¹, został wznowiony jeszcze podczas drugiej wojny światowej na podstawie rozkazu Naczelnego Dowódcy Wojska Polskiego z 4 listopada 1944 r.². Generał Michał Rola Żymierski³ powołał kwartalnik jako organ Wydziału Sądownictwa Wojennego w Naczelnym Dowództwie oraz Sekcji Prawniczej Towarzystwa Wiedzy Wojskowej⁴.

Odpowiedzialnym za redakcję pisma został płk Aleksander Tarnowski⁵ — szef Wydziału Sądownictwa Wojskowego. Funkcje zastępców redaktora

---

¹ Szerzej na temat „Wojskowego Przeglądu Prawniczego” w latach 1928—1939 zob.: S. Milewski, A. Redzik: *Themis i Pheme. Czasopiśmiennictwo prawnicze w Polsce do 1939 roku*. Warszawa 2011, s. 321—324; J. Nazarewicz: *50 lat „Wojskowego Przeglądu Prawniczego”*. „Wojskowy Przegląd Prawniczy” (dalej: „WPP”) 1978, nr 1, s. 11—14.

² Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie (dalej: AIPN), sygn. IPN BU 894/126, Rozkaz nr 95 Naczelnego Dowódcy WP gen. broni Michała Roli Żymierskiego z dnia 4 listopada 1944 r., k. 56; zob. także: L. Łustacz, J. Muszyński, R. Pierzchlewski: *Szkolenie kadry oraz działalność naukowa i wydawnicza*. „WPP” 1963, numer specjalny, s. 152; J. Nazarewicz: *50 lat...*, s. 16; R. Michałowski: *70 lat „Wojskowego Przeglądu Prawniczego”*. „WPP” 1998, nr 1—2, s. 10.

³ Szerzej na jego temat: J. Pałka, J. Poksiński: *Michał Żymierski 1890—1989*. Warszawa 2015.

⁴ AIPN, sygn. IPN BU 894/126, Rozkaz nr 95 Naczelnego Dowódcy WP gen. broni Michała Roli Żymierskiego z dnia 4 listopada 1944 r., k. 56.

⁵ Biogram w: K. Szwagrzyk: *Prawnicy czasu bezprawia. Sędziowie i prokuratorzy wojskowi w Polsce 1944—1956*. Kraków—Wrocław 2005, s. 446—447.

w świetle rozkazu mieli pełnić Prezes Najwyższego Sądu Wojskowego⁶ oraz Naczelny Prokurator Wojskowy — płk Jan Mastalerz⁷. Do kolegium redakcyjnego powołani zostali sędziowie NSW: mjr dr Marian Muszkat⁸, mjr Jan Szczeński⁹, mjr Henryk Zapolski-Downar, mjr Jan Kaczorowski¹⁰, oraz podprokuratorzy NPW: mjr Bolesław Ołomucki¹¹ i kpt. Antoni Trella¹². Muszkat dodatkowo otrzymał rolę sekretarza naukowego¹³.

Rozkaz Naczelnego Dowódcy określał cel kwartalnika, którym było „podnoszenie kwalifikacji zawodowej wojskowo-prawniczej oficerów służby sprawiedliwości, interpretacja nowego ustawodawstwa wojskowego, publikacja orzeczeń Najwyższego Sądu Wojskowego i krzewienie wojskowej wiedzy prawniczej”¹⁴.

Jak podkreślano z okazji jubileuszu „WPP”, wznowiony kwartalnik stanowił kontynuację przedwojennego pisma wyłącznie pod względem formalnym¹⁵. Zerwanie z ciągłością prawną II Rzeczypospolitej w zakresie prawa wojskowego¹⁶ i postawienie nowych, nieznanych wcześniej zadań przed prawnikami wojskowymi¹⁷ decydowało o nowej jakości i nowych treściach prezentowanych na łamach reaktywowanego czasopisma. Wskazywano, że profil „WPP” został określony przez „socjalistyczne zasady prawa karnego oparte na leninowskich koncepcjach wymiaru sprawiedliwości, które legły u podstaw ustroju sądownictwa wojskowego w naszym kraju”¹⁸.

Redakcja „WPP” powtórzyła postanowienia rozkazu nr 95 powołującego kwartalnik, przedstawiając czytelnikom cel pisma: „[...] ma on na celu podnoszenie kwalifikacji zawodowej oficerów służby sprawiedliwości, krzewienie

⁶ W chwili wydania rozkazu nr 95 stanowisko Prezesa NSW nie było jeszcze obsadzone.

⁷ AIPN, sygn. IPN BU 894/126, Rozkaz nr 95 Naczelnego Dowódcy WP gen. broni Michała Roli Żymierskiego z dnia 4 listopada 1944 r., k. 56. Biogram Jana Mastalerza w: K. Szwagrzyk: *Prawnicy czasu bezprawia...*, s. 369—370.

⁸ Biogram w: K. Szwagrzyk: *Prawnicy czasu bezprawia...*, s. 382.

⁹ Biogram w: *ibidem*, s. 437.

¹⁰ Biogram w: *ibidem*, s. 322.

¹¹ Biogram w: *ibidem*, s. 389—390.

¹² AIPN, sygn. IPN BU 894/126, Rozkaz nr 95 Naczelnego Dowódcy WP gen. broni Michała Roli Żymierskiego z dnia 4 listopada 1944 r., k. 56. Biogram Antoniego Trelli w: K. Szwagrzyk: *Prawnicy czasu bezprawia...*, s. 451—452.

¹³ AIPN, sygn. IPN BU 894/126, Rozkaz nr 95 Naczelnego Dowódcy WP gen. broni Michała Roli Żymierskiego z dnia 4 listopada 1944 r., k. 56.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Komitet Redakcyjny „Wojskowego Przeglądu Prawniczego”: *Jubileusz „Wojskowego Przeglądu Prawniczego”*. „WPP” 1978, nr 1, s. 7.

¹⁶ Przykładowo zob.: A. Lityński: *Ze studiów nad początkami wojskowego prawa karnego PRL*. „Problemy Prawa Karnego” 1995, nr 21; Idem: *Historia prawa Polski Ludowej*. Wyd. V. Warszawa 2013.

¹⁷ Przykładowo zob. M. Zaborski: *Zadania sądów wojskowych w Polsce w latach 1944—1956*. „Palestra” 2004, nr 7—8.

¹⁸ Komitet Redakcyjny „Wojskowego Przeglądu Prawniczego”: *Jubileusz...*, s. 8. Por. J. Nazarewicz: *50 lat...*, s. 10—11.

wśród nich oraz wśród innych naszych żołnierzy wojskowej i ogólnej wiedzy prawniczej w szczególności naszego ustawodawstwa oraz świadomości jego ducha postępowego i demokratycznego”¹⁹. Przyjęte założenia czasopisma postanowiono realizować poprzez omawianie poszczególnych instytucji i przepisów wojskowego prawa karnego, publikację orzeczeń, postanowień oraz okólników NSW²⁰. Planowano wymianę poglądów i doświadczeń oficerów służby sprawiedliwości²¹.

Pierwszy numer po przerwie wydano zimą 1945 r. w Lublinie²². Dotyczył on — zgodnie z rozkazem Naczelnego Dowódcy WP²³ — nowego kodeksu karnego WP²⁴. Od drugiego numeru pismo ukazywało się już w Warszawie²⁵.

Jerzy Nazarewicz podkreślał, że rolą wznowionego czasopisma było ułatwienie pracy „młodym niedoświadczonym oficerom sądownictwa i prokuratury” w realizacji postawionych przed nimi zadań²⁶.

W latach 1945—1946, kiedy wydano najwięcej nowych aktów prawnych, zakres publikacji pisma „WPP” dotyczył upowszechniania i wykładni wprowadzanych aktów prawnych, nie tylko dotyczących wojskowego prawa karnego²⁷. Podnoszono nowe zadania prokuratury wojskowej²⁸. Publikowano na temat projektowanych zmian w ustroju i organizacji sądów²⁹. Wiele miejsca

¹⁹ Redakcja: [Bez tytułu]. „WPP” 1945, nr 1, s. 2.

²⁰ Przykładowo zob. *Z okólników Najwyższego Sądu Wojskowego*. „WPP” 1946, nr 1, s. 50—56; nr 2—3, s. 126—130.

²¹ J. Nazarewicz: *50 lat...*, s. 16.

²² L. Łustacz, J. Muszyński, R. Pierzchlewski: *Szkolenie kadry...*, s. 152.

²³ AIPN, sygn. IPN BU 894/126, Rozkaz nr 95 Naczelnego Dowódcy WP gen. broni Michała Roli Żymierskiego z dnia 4 listopada 1944 r., k. 56.

²⁴ Dekret PKWN z dnia 23 września 1944 r. — kodeks karny Wojska Polskiego (dalej: k.k. WP) (Dz.U. z 1944 r., nr 6, poz. 27); A. Tarnowski: *Geneza nowego polskiego ustawodawstwa wojskowego*. „WPP” 1945, nr 1, s. 3—10.

²⁵ L. Łustacz, J. Muszyński, R. Pierzchlewski: *Szkolenie kadry...*, s. 153.

²⁶ J. Nazarewicz: *50 lat...*, s. 16.

²⁷ Przykładowo zob.: A. Tarnowski: *Geneza nowego polskiego ustawodawstwa wojskowego...*, s. 3—10; M. Muszkat: *Podstawowe zasady Kodeksu Karnego Wojska Polskiego*. „WPP” 1945, nr 1, s. 14—24; Idem: *Na marginesie nowego wojskowego ustawodawstwa karnego*. „WPP” 1945, nr 2, s. 63—74; H. Zapolski-Downar: *Podstawowe zasady nowego Kodeksu Wojskowego Postępowania Karnego*. „WPP” 1945, nr 3—4, s. 138—149; M. Muszkat: *Kodeks karny Wojska Polskiego*. „WPP” 1946, nr 4, s. 189—197; E. Grabowski: *Prawodawstwo Polski Demokratycznej*. „WPP” 1946, nr 1, s. 19—23.

²⁸ Przykładowo zob.: J. Mastalerz: *Nowe zadania Prokuratury Wojskowej*. „WPP” 1945, nr 1, s. 11—14; B. Ołomucki: *Nadzór prokuratorski*. „WPP” 1945, nr 1, s. 24—28. Zob. także: J. Nazarewicz: *50 lat...*, s. 17.

²⁹ Przykładowo zob.: T.M.Z.Ż.: *Projekt nowego kodeksu wojskowego postępowania karnego*. „WPP” 1945, nr 2, s. 59—63; F. Żukowski: *Sąd przysięgłych — czy sądy lawnicze*. „WPP” 1945, nr 2, s. 78—86; B. Ołomucki: *Nowe tory Prawnictwa Polskiego*. „WPP” 1946, nr 4, s. 175—183.

poświęcono zagadnieniom związanym z militaryzacją Polskich Kolei Państwowych³⁰ oraz poddaniem osób cywilnych podejrzanych o popełnienie przestępstw politycznych jurysdykcji sądownictwa wojskowego³¹. Drukowano również artykuły dotyczące nowej wykładni starych przepisów i ich stosowania w Polsce Ludowej oraz teksty na temat określanych przez partię zadań wojskowego wymiaru sprawiedliwości³².

Zgodnie z tytułem, jak i określonym celem kwartalnika, na łamach pisma zasadniczo publikowano artykuły oraz orzecznictwo z zakresu wojskowego prawa karnego³³.

Ze względu na fakt, że „WPP” był pierwszym po drugiej wojnie światowej czasopismem prawniczym, zawierał też publikacje dotyczące powszechnego wymiaru sprawiedliwości³⁴, który także podlegał zmianom w związku z nowym ustrojem polityczno-społecznym³⁵ i ekonomicznym³⁶.

Autorami prezentowanych tekstów byli prawnicy zarówno polscy, jak i z obozu socjalistycznego, na czele ze Związkiem Sowieckim³⁷. Artykuły, omówienia problemów praktycznych oraz recenzje w dużej mierze były publikowane w „WPP” przez sędziów³⁸ i prokuratorów wojskowych³⁹. Ta różnorodność autorów kwartalnika wynikała z przyjęcia charakteru pisma, które miało prezentować założenia polityczne służby sprawiedliwości, naukę i praktykę prawniczą Polski oraz krajów demokracji ludowej⁴⁰.

---

³⁰ Dekret PKWN z dnia 4 listopada 1944 r. o militaryzacji Polskich Kolei Państwowych (Dz.U. z 1944 r., nr 11, poz. 55). Przykładowo artykuł dotyczący prokuratury PKP opublikował prokurator Jakub Prokopowicz, zob. Idem: *Rola Prokuratury Wojskowej Polskich Kolei Państwowych*. „WPP” 1945, nr 3—4.

³¹ Właściwymi sądami do orzekania w sprawach osób cywilnych o przestępstwa polityczne były wojskowe sądy rejonowe powołane rozkazem nr 023/org. Ministra obrony narodowej z 20 stycznia 1946 r. Zob. J. Nazarewicz: *50 lat...*, s. 17.

³² Komitet Redakcyjny „Wojskowego Przeglądu Prawniczego”: *Jubileusz...*, s. 8; J. Nazarewicz: *50 lat...*, s. 17—18.

³³ Por. L. Łustacz, J. Muszyński, R. Pierzchlewski: *Szkolenie kadry...*, s. 153.

³⁴ J. Nazarewicz: *50 lat...*, s. 17—18.

³⁵ J. Polan-Haraschin: *W sprawie likwidacji kwartalnika „Wojskowy Przegląd Prawniczy”*. „Nowe Prawo” 1958, nr 1, s. 74.

³⁶ Szerzej na temat wprowadzania gospodarki socjalistycznej w Polsce m.in.: M. Bałtowski: *Gospodarka socjalistyczna w Polsce. Geneza — rozwój — upadek*. Warszawa 2009, s. 121—167.

³⁷ Przykładowo zob. S.L. Ziws: *Socjalistyczne zasady organizacji sądów w europejskich krajach demokracji ludowej*. „WPP” 1951, nr 1—2, s. 155—170. Por. L. Łustacz, J. Muszyński, R. Pierzchlewski: *Szkolenie kadry...*, s. 153; J. Nazarewicz: *50 lat...*, s. 18.

³⁸ Na łamach „WPP” publikowali m.in.: Marian Muszkat, Wilhelm Świątkowski, Kryspin Mioduski, Marian Flemming, Jan Drohomirecki.

³⁹ Autorami byli m.in.: Henryk Holder, Sykstus Guzy.

⁴⁰ L. Łustacz, J. Muszyński, R. Pierzchlewski: *Szkolenie kadry...*, s. 153.

Orzecznictwo Najwyższego Sądu Wojskowego, wyjaśnienia przepisów prawnych dokonywane przez sędziów NSW oraz okólniki prezesa NSW były na bieżąco zamieszczane w kwartalniku „Wojskowy Przegląd Prawniczy”⁴¹. W 1949 r. opublikowano m.in. brzemienne w skutkach orzeczenie NSW w sprawie tzw. szeptanej propagandy. Zgodnie z postanowieniem wydanym 9 września 1949 r. szeptaną propagandę należało traktować jako zbrodnię stanu i kwalifikować z art. 87 k.k. WP⁴². Nawet opowiadanie anegdot czy dowcipów w myśl tego postanowienia mogło być uważane za przygotowanie do dokonania przemocą zmiany ustroju państwa lub usunięcia jego organów⁴³. Czyn określony w dyspozycji art. 87 k.k. WP był zagrożony karą więzienia lub nawet karą śmierci. Postanowienie NSW, znane także jako „Lex Hochberg”⁴⁴, stanowiło ewidentnie wykładnię *contra legem*.

Prezes NSW polecał sędziom wojskowym śledzenie orzecznictwa NSW i posiłkowanie się nim w pracy. Przykładowo w jednym ze sprawozdań płk Wilhelm Świątkowski czynił zarzut sędziom Wojskowego Sądu Rejonowego w Stalinogrodzie (Katowicach), że nie czytają orzeczeń NSW publikowanych na łamach „WPP”. Skutkiem tego — zdaniem prezesa NSW — orzecznictwo katowickiego WSR cechował brak prawidłowej linii politycznej przy stosowaniu represji karnej⁴⁵. Świątkowski podkreślał, że sędziowie wymierzali niewspółmiernie łagodne kary „zdeklarowanym wrogom Polski Ludowej”, nie dostrzegając w zebranych materiale dowodowym znamion przestępstw kontrrewolucyjnych⁴⁶.

Zgromadzenie Ogólne Sędziów NSW w swoich wytycznych z 19 grudnia 1952 r. przeszczepiło z radzieckiej nauki prawa do polskiej doktryny i orzecz-

⁴¹ *Zarys organizacji i działalności sądownictwa wojskowego w Polsce Ludowej*. Oprac. zbiorowe. „WPP” 1963, numer specjalny, s. 39.

⁴² Art. 87 dekretu PKWN z dnia 23 września 1944 r. — kodeks karny Wojska Polskiego (Dz.U. z 1944 r., nr 6, poz. 27) stanowił: „Kto czyni przygotowania do popełnienia przestępstwa, określonego w art. 85 lub 86, podlega karze więzienia”. Art. 85 k.k. WP stanowił: „§ 1. Kto usiłuje pozbawić Państwo Polskie niepodległego bytu lub oderwać część jego obszaru, podlega karze więzienia od lat 10 do 15 albo karze śmierci”. Art. 86 k.k. WP stanowił: „§ 1. Kto usiłuje przemocą usunąć ustanowione organa władzy zwierzchniej Narodu albo zagarnąć ich władze, podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 5 albo karze śmierci. § 2. Kto usiłuje przemocą zmienić ustrój Państwa Polskiego, podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 5 albo karze śmierci”.

⁴³ *Postanowienie NSW z dnia 9 września 1949 r.* „WPP” 1949, nr 4, s. 599. Por. Z.A. Ziemia: *Prawo przeciwko społeczeństwu. Polskie prawo karne w latach 1944—1956*. Warszawa 1997, s. 133.

⁴⁴ Określenie pochodzi od nazwiska twórcy interpretacji szeptanej propagandy jako zbrodni stanu — Leona Hochberga. Jego biogram w: K. Szwagrzyk: *Prawnicy czasu bezprawia...*, s. 314.

⁴⁵ AIPN, sygn. IPN BU 807/304, Sprawozdanie z działalności Najwyższego Sądu Wojskowego za 1953 r., k. 86.

⁴⁶ *Ibidem*.

nictwa definicję przestępstwa kontrrewolucyjnego⁴⁷, które było wcześniej nieznanie polskiemu ustawodawstwu karnemu. Wytyczne wyjaśniały podmiot, stronę podmiotową, przedmiot oraz stronę przedmiotową przestępstwa kontrrewolucyjnego, wprowadzając pojęcia: „pobudka kontrrewolucyjna” i „zamiar kontrrewolucyjny”⁴⁸. Dały sędziom wojskowych sądów rejonowych podstawę do kwalifikowania czynów zabronionych z określonych przepisów w zależności od uznania czynów oskarżonych za przestępstwa kontrrewolucyjne⁴⁹. Na temat definicji i wykładni przestępstw kontrrewolucyjnych pojawiły się m.in. dwa obszernie artykuły na łamach „WPP” w 1954 r.⁵⁰.

W celu zapewnienia właściwej linii orzecznictwa sądów wojskowych prowadzono szkolenia dla sędziów. Organizowano wewnętrzne szkolenia o charakterze cyklicznym oraz doraźnym z ustawodawstwa i orzecznictwa⁵¹. Nie były one wolne od indoktrynacji politycznej⁵². W dużej mierze posiłkowano się artykułami polskich prawników i tłumaczeniami radzieckich autorów oraz orzeczeniami NSW publikowanymi na łamach „Wojskowego Przeglądu Prawniczego”⁵³. Przykładowo w czerwcu 1953 r. szef ZSW polecał wykorzystać konkretne artykuły z „WPP” oraz zamieszczane w nim orzeczenia NSW w najbliższym cyklu szkoleniowym oficerów służby sprawiedliwości. Wymienione przez płk. Oskara Karlinera materiały w znacznej mierze dotyczyły nowelizacji kodeksu wojskowego postępowania karnego z 13 maja 1953 r.⁵⁴. Ponadto na wykazie obligatoryjnych artykułów znalazło się tłumaczenie fragmentu pracy *Radziecki ustrój sądów* sowieckiego prawnika Dmitrija S. Kariewa⁵⁵.

⁴⁷ Szerzej na temat przestępstw kontrrewolucyjnych: P. Kładoczny: *Prawo jako narzędzie represji w Polsce Ludowej (1944—1956)*. Warszawa 2004, s. 63—73; M. Arndt: *Kilka uwag o pojęciu przestępstwa kontrrewolucyjnego w Polsce Ludowej*. „Z Dziejów Prawa” 2010, T. 3 (11), s. 115—125.

⁴⁸ *Wytyczne Zgromadzenia Sędziów Najwyższego Sądu Wojskowego z 19 grudnia 1952 r.* Zg.Og. 111/52. W: *Zbiór orzeczeń Najwyższego Sądu Wojskowego*. Red. L. Hochberg. Warszawa 1954, s. 19—25; zob. także: Z.A. Ziemia: *Prawo przeciwko społeczeństwu...*, s. 89—91.

⁴⁹ Z.A. Ziemia: *Prawo przeciwko społeczeństwu...*, s. 91.

⁵⁰ K. Mioduski: *Niektóre zagadnienia przestępstw kontrrewolucyjnych*. (Artykuł dyskusyjny). „WPP” 1954, nr 4, s. 352—370; J. Feldman: *Kilka uwag na temat wykładni niektórych przepisów dotyczących przestępstw kontrrewolucyjnych*. (Artykuł dyskusyjny). „WPP” 1954, nr 4, s. 334—351.

⁵¹ F. Musiał: *Polityka czy sprawiedliwość? Wojskowy Sąd Rejonowy w Krakowie (1946—1955)*. Kraków 2005, s. 59.

⁵² Ibidem, s. 177; H. Kowalska: *Sądownictwo w Marynarce Wojennej w latach 1945—1955*. Gdańsk—Warszawa 2017, s. 66.

⁵³ O realizacji zalecenia szefowie sądów winni byli meldować w sprawozdaniach kwartalnych z działalności sądów. Por. AIPN, sygn. IPN BU 945/149, Pismo szefa ZSW płk. Oskara Karlinera z dnia 31 grudnia 1951 r., k. 19.

⁵⁴ Dekret z dnia 13 maja 1953 r. o zmianie niektórych przepisów kodeksu wojskowego postępowania karnego (Dz.U. z 1953 r., nr 27, poz. 105).

⁵⁵ AIPN, sygn. IPN BU 945/174, Pismo szefa ZSW płk. Oskara Karlinera z dnia 30 czerwca 1953 r., k. 137.

Szef ZSW płk Karliner nieustannie nakazywał sędziom wojskowym „kontrolować słuszność linii politycznej sądu w orzecznictwie [...] w świetle praktyki rewizyjnej NSW”. Jego polecenie, by „zwracać baczną uwagę na orzecznictwo NSW”, zawarte w rozkazie omawiającym ukaranie dyscyplinarne jednego z sędziów⁵⁶, zapewne wywierało duży wpływ na decyzje podejmowane w rozpatrywanych przez nich sprawach w I instancji.

Od 1951 r. z polecenia płk. Karlinera w sądach wojskowych odbywały się cykliczne spotkania, podczas których sędziowie referowali i interpretowali materiały zamieszczane w „Wojskowym Przeglądzie Prawniczym”.

Jako pierwszy praktykę referowania i dyskusowania na odprawach sędziowskich wybranych artykułów publikowanych na łamach „Wojskowego Przeglądu Prawniczego”⁵⁷ podjął szef WSR w Poznaniu ppłk Jan Radwański⁵⁸. Szef ZSW płk Oskar Karliner, uznając tę inicjatywę za godną naśladowania w innych sądach wojskowych, polecił szefom pozostałych sądów wojskowych realizację tego typu szkolenia. Przy wyborze artykułów i metody wykorzystania materiałów zalecał kierować się aktualnymi zadaniami sądu i teoretycznego przygotowania sędziów⁵⁹. O realizacji nowo nałożonego przez płk. Karlinera obowiązku szefowie sądów mieli meldować w sprawozdaniach kwartalnych z działalności podległych im sądów⁶⁰. Jak wynika z dokumentów, bardzo poważnie podchodzono do dyspozycji szefa ZSW. Przykładowo Aleksander Warecki⁶¹, pełniący funkcję szefa WSR w Warszawie, już tydzień później wyznaczył termin, temat szkolenia oraz referentów⁶². O takiej formie pracy szefa sądu z podległymi mu sędziami przypominano w korespondencji Zarządu Są-

⁵⁶ Centralne Archiwum Wojskowe, Główny Zarząd Polityczny WP 1950—1956, sygn. IV.502.2/A.84, Pismo szefa ZSW płk. Oskara Karlinera z dnia 13 sierpnia 1952 r. do prezesa NSW płk. Wilhelma Świątkowskiego, k. 224.

⁵⁷ Jan Radwański wyznaczył do omówienia następujące artykuły: *Świadomość prawna sędziego a praworzędność orzecznictwa na marginesie art. 3 KWPK, Oddanie pod sąd a KWPK, Socjalistyczny wymiar sprawiedliwości, Praworzędność w wymiarze sprawiedliwości oraz orzecznictwo NSW*.

⁵⁸ Biogram w: K. Szwagrzyk: *Prawnicy czasu bezprawia...*, s. 409; R. Leśkiewicz: *Wojskowy Sąd Rejonowy w Poznaniu (1946—1955). Organizacja, funkcjonowanie, procesy archiwotwórcze*. Warszawa—Poznań 2009, s. 100—102.

⁵⁹ AIPN, sygn. IPN BU 945/149, Pismo szefa ZSW płk. Oskara Karlinera z dnia 31 grudnia 1951 r., k. 19.

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ Biogram w: K. Szwagrzyk: *Prawnicy czasu bezprawia...*, s. 457; M. Paszek: *Wojskowy Sąd Rejonowy w Katowicach (1946—1955). Organizacja i funkcjonowanie*. Katowice—Warszawa 2019, s. 368.

⁶² AIPN, sygn. IPN BU 945/149, Notatka szefa WSR w Warszawie Aleksandra Wareckiego z dnia 7 stycznia 1952 r. na piśmie szefa ZSW płk. Oskara Karlinera z dnia 31 grudnia 1951 r., k. 19; AIPN, sygn. IPN BU 945/149, Zarządzenie zastępcy szefa WSR w Warszawie Mieczysława Widaja z dnia 5 kwietnia 1952 r., k. 20.

downictwa Wojskowego, z zaznaczeniem artykułów do wykorzystania⁶³. Szefowie sądów i prokuratur wojskowych zaczęli więc przewidywać w planach pracy jednostek wojskowego wymiaru sprawiedliwości kształcenie na podstawie konkretnych numerów „WPP” w kwestii podniesienia kwalifikacji zawodowych podległych im oficerów⁶⁴.

Jak podkreślano z okazji jubileuszu kwartalnika, „socjalistyczne zasady prawa karnego oparte na leninowskich koncepcjach wymiaru sprawiedliwości, które legły u podstaw ustroju sądownictwa wojskowego w naszym kraju stały się głównym elementem określającym profil »Wojskowego Przeglądu Prawniczego«”⁶⁵.

Rola czasopisma w propagowaniu nowego, rewolucyjnego podejścia do teorii prawa i praktyki orzeczniczej oraz w kształtowaniu odpowiednich postaw przedstawicieli wojskowego sądownictwa, ze względu na zobligowanie sędziów do jego prenumeraty okólnikiem nr 027 z marca 1945 r., wydanym jeszcze przez Wydział Sądownictwa Wojennego⁶⁶, zapewne była istotna. Realizację obowiązku prenumeraty przez oficerów wymiaru sprawiedliwości osobiście kontrolował szef sądu⁶⁷, m.in. poprzez sporządzanie i aktualizację wykazu prenumeratorów oraz inkasowanie wpłat od podwładnych⁶⁸. O obowiązku subskrypcji „WPP” przypomniał szef Wydziału I ZSW ppłk Czesław Konieczny w grudniu 1952 r., rozszerzając ten oblig również na oficerów służby administracyjnej⁶⁹.

Odnośnie do obrońców wojskowych — nie istniał obowiązek prenumeraty kwartalnika, lecz próbowano nakłonić adwokatów do subskrypcji poprzez wystosowanie apelu przez Prezydium Warszawskiego Koła Obrońców Wojskowych. W Departamencie Służby Sprawiedliwości MON ubolewano, że tylko połowa wpisanych na listę obrońców wojskowych była prenumeratorami „WPP”⁷⁰. Dla kierownictwa DSS MON stanowiło to potwierdzenie, że

---

⁶³ Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Katowicach (dalej: AIPN Ka), Wojskowy Sąd Rejonowy w Katowicach, sygn. IPN Ka 279/30, Odprawa z dnia 24 grudnia 1951 r., b.p.

⁶⁴ AIPN Ka, Wojskowa Prokuratura Rejonowa w Katowicach, sygn. IPN Ka 281/77, Sprawozdanie Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Stalinogrodzie za IV kwartał 1953 r., k. 191.

⁶⁵ Komitet Redakcyjny „Wojskowego Przeglądu Prawniczego”: *Jubileusz...*, s. 8.

⁶⁶ AIPN, sygn. IPN BU 878/6, Okólnik Wydziału Sądownictwa Wojennego nr 027 z dnia 30 marca 1945 r., k. 60; F. Musiał podaje, że okólnik ten został wydany przez Najwyższy Sąd Wojskowy, zob. Idem: *Polityka czy sprawiedliwość?...*, s. 179.

⁶⁷ H. Kowalska: *Sądownictwo w Marynarce Wojennej...*, s. 68.

⁶⁸ AIPN, sygn. IPN BU 945/167, Pismo szefa Wydziału I ZSW ppłk Czesława Koniecznego z dnia 15 grudnia 1952 r., k. 114.

⁶⁹ Ibidem.

⁷⁰ AIPN, sygn. IPN BU 945/45, Okólnik nr 12 szefa DSS MON Henryka Holdera z dnia 27 lipca 1946 r. w przedmiocie obrońców wojskowych, k. 42.

nie wszyscy adwokaci wypełniali „obowiązki jakie nakłada na nich rola współczynnika wymiaru sprawiedliwości, który powinien pomagać w dociekaniu prawdy materialnej”⁷¹. W związku z tym podnoszono, że zachodzi potrzeba wzmożonej czujności w stosunku do wystąpień obrońców na sali rozpraw⁷².

Kwartalnik miał pełnić funkcję narzędzia do wpływania na światopogląd środowiska prawniczego. Jak podkreślali Leon Łustacz, Jerzy Muszyński oraz Ryszard Pierzchlewski, zasadniczą linią pisma było włączenie się „do ideologicznego frontu walki o umocnienie władzy ludowej i budownictwo socjalizmu w naszym kraju, dopomagając młodej kadrze wojskowego wymiaru sprawiedliwości w poznaniu kształtujących się instytucji naszego ludowego prawa i w prawidłowym stosowaniu ich w praktyce”⁷³.

Dla roli, jaką odgrywał „Wojskowy Przegląd Prawniczy”, nie bez znaczenia był fakt, że kwartalnik wydawały centralne instytucje wojskowe. Początkowo były to Wydział Sądownictwa Wojennego Naczelnego Dowództwa i Wojskowy Instytut Naukowo-Wydawniczy⁷⁴. W połowie 1946 r. pismo publikowano pod auspicjami Departamentu Służby Sprawiedliwości MON, Najwyższego Sądu Wojskowego, Naczelnej Prokuratury Wojskowej oraz Wojskowego Instytutu Naukowo-Wydawniczego⁷⁵. Od stycznia 1947 r. wydawaniem kwartalnika zajmował się DSS MON. Od 1950 r. do 1961 r. wydawcą był Zarząd Sądownictwa Wojskowego⁷⁶. W tym czasie — od stycznia 1957 r. do czerwca 1959 r. — nastąpiła przerwa w publikowaniu czasopisma⁷⁷. Warto zadać pytanie, czy data wstrzymania wydawania kwartalnika nie była związana z wydarzeniami Października 1956. Należy pamiętać, że próby zmian rzeczywistości nie ominęły wówczas również środowiska prawniczego⁷⁸. Od 1961 r. rolę wydawcy „WPP” przejął powołany rozkazem z 18 października 1961 r. Wojskowy Instytut Prawniczy⁷⁹.

⁷¹ Ibidem.

⁷² Ibidem.

⁷³ L. Łustacz, J. Muszyński, R. Pierzchlewski: *Szkolenie kadry...*, s. 153.

⁷⁴ A. Watoła, M. Arndt: *Geneza i działalność wybranych czasopism prawniczych w początkach Polski Ludowej*. W: *O prawie i jego dziejach księgi dwie. Studia ofiarowane Profesorowi Adamowi Lityńskiemu w czterdziestolecie pracy naukowej i siedemdziesięciolecie urodzin. Księga II*. Red. M. Mikołajczyk et al. Białystok—Katowice 2010, s. 738.

⁷⁵ Ibidem.

⁷⁶ *Piętnastolecie „Wojskowego Przeglądu Prawniczego”*. „Państwo i Prawo” 1961, nr 6, s. 1026; L. Łustacz, J. Muszyński, R. Pierzchlewski: *Szkolenie kadry...*, s. 152; J. Nazarewicz: *50 lat...*, s. 18; A. Watoła, M. Arndt: *Geneza i działalność wybranych czasopism...*, s. 738.

⁷⁷ J. Nazarewicz: *50 lat...*, s. 18.

⁷⁸ Szerzej na ten temat: D. Maksimiuk: *Rok 1956 w Polsce. Sądy, prokuratury, prawo karne*. Białystok 2016.

⁷⁹ L. Łustacz, J. Muszyński, R. Pierzchlewski: *Szkolenie kadry...*, s. 148, 152.

Warto zastanowić się: jak oceniano rolę kwartalnika? Czy w pełni realizował zadania przed nim postawione?

Z okazji 15-lecia pisma „WPP” szef Głównego Zarządu Politycznego WP skierował pismo gratulacyjne na ręce redakcji kwartalnika, w którym stwierdził, że czasopismo „dobrze służy sprawie rozwoju myśli i praktyki prawniczej”⁸⁰. Jak podkreślano w latach sześćdziesiątych XX w., treści prezentowane na łamach „WPP” interesowały nie tylko prawników wojskowych, albowiem materiały do publikacji dobierano także, biorąc pod uwagę czytelników zajmujących stanowiska w aparacie politycznym i dowódczym wojska⁸¹, co również zostało zauważone przez szefa GZP. Stwierdził on, że „Wojskowy Przegląd Prawniczy, kierując się ideologią marksizmu-leninizmu i zasadami moralności socjalistycznej posiada istotne osiągnięcia w dziedzinie umacniania praworządności, dyscypliny i porządku wojskowego”⁸².

Zgodnie z założeniem „WPP” kwartalnik miał stanowić pomoc fachową dla przedstawicieli wojskowej służby sprawiedliwości, omawiając nowe założenia systemu prawa oraz poszczególne rozwiązania i instytucje prawne. W podsumowaniu 15-lecia istnienia pisma redakcja pisała, że „rola kwartalnika w latach bezpośrednio po wojnie była szczególnie wielka. Prawnicy wypełniający obowiązki sędziów i prokuratorów wojskowych napotykali na niespotykane dotąd trudności. Chodziło nie tylko o szybkie poznanie nowo tworzonych przepisów prawa, ale również o nauczenie się oceniania z punktu widzenia interesów klasowych robotników i chłopów, przepisów dawnych, o ich właściwe stosowanie, w nowej socjalistycznej rzeczywistości. [...] Spełniał więc »Wojskowy Przegląd Prawniczy« rolę i propagatora nowych idei i komentatora przepisów prawa, nie obce były mu również opracowania zastępujące przynajmniej w części, podręczniki prawa”⁸³.

Nie można zapominać, że „Wojskowy Przegląd Prawniczy” zajmował ważne miejsce w księgozbiorach ówczesnych sądów wojskowych. Biblioteki zazwyczaj były bogato wyposażone. Przykładowo biblioteka w WSR w Katowicach w chwili rozformowania sądu liczyła 450 tytułów. Księgozbiór ten zawierał m.in. czasopisma prawnicze — wśród nich najważniejszy był „Wojskowy Przegląd Prawniczy”⁸⁴, z którego sędziowie byli obowiązani korzystać.

⁸⁰ Cyt. za: J. Nazarewicz: *50 lat...*, s. 19.

⁸¹ L. Łustacz, J. Muszyński, R. Pierchlewski: *Szkolenie kadry...*, s. 153.

⁸² Cyt. za: *ibidem*, s. 154. Por. Komitet Redakcyjny „Wojskowego Przeglądu Prawniczego”: *Jubileusz...*, s. 8—9: „[...] działalność »Wojskowego Przeglądu Prawniczego« w Polsce Ludowej charakteryzowała się głęboką ideowością i zaangażowaniem w walce o umacnianie władzy ludowej i utrwalanie socjalizmu”.

⁸³ Komitet Redakcyjny „Wojskowego Przeglądu Prawniczego”: *Jubileusz...*, s. 8.

⁸⁴ AIPN Ka, Wojskowy Sąd Rejonowy w Katowicach, sygn. IPN Ka 248/10, Wykaz księzek biblioteki Wojskowego Sądu Rejonowego w Stalinogrodzie, które zostały przekazane do Wojskowego Sądu Garnizonowego w Stalinogrodzie, k. 8—16. Zob. także: M. Paszek: *Wojsko-*

„Wojskowy Przegląd Prawniczy” w okresie międzywojennym cieszył się rozpoznawalnością wśród prawników. Kwartalnik był znany także w środowisku poza wojskowym wymiarem sprawiedliwości, gdyż podejmował również zagadnienia z powszechnego prawa karnego i prawa penitencjarnego⁸⁵. Być może dlatego komuniści zaanektowali tytuł kojarzony z renomą do propagowania treści mających związek z nową teorią prawa. Komuniści zastosowali też na tej płaszczyźnie praktykę: stara forma — nowa treść.

Bibliografia

Archiwa

- Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Katowicach, sygn. IPN Ka 248/10, IPN Ka 279/30, IPN Ka 281/77.
- Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie, sygn. IPN BU 807/304, IPN BU 878/6, IPN BU 894/126, IPN BU 945/45, IPN BU 945/149, IPN BU 945/167, IPN BU 945/174.
- Centralne Archiwum Wojskowe, Główny Zarząd Polityczny WP 1950—1956, sygn. IV.502.2/A.84.

Akty prawne

- Dekret PKWN z dnia 23 września 1944 r. — kodeks karny Wojska Polskiego (Dz.U. z 1944 r., nr 6, poz. 27).
- Dekret PKWN z dnia 4 listopada 1944 r. o militaryzacji Polskich Kolei Państwowych (Dz.U. z 1944 r., nr 11, poz. 55).
- Dekret z dnia 13 maja 1953 r. o zmianie niektórych przepisów kodeksu wojskowego postępowania karnego (Dz.U. z 1953 r., nr 27, poz. 105).

Opracowania

- Arndt M.: *Kilka uwag o pojęciu przestępstwa kontrrewolucyjnego w Polsce Ludowej*. „Z Dziejów Prawa” 2010, T. 3 (11).
- Bałtowski M.: *Gospodarka socjalistyczna w Polsce. Geneza — rozwój — upadek*. Warszawa 2009.

---

wy *Sąd Rejonowy...*, s. 180—181. Por. zawartość księgozbioru biblioteki sądowej w sądzie Marynarki Wojennej: H. Kowalska: *Sądownictwo w Marynarce Wojennej...*, s. 68.

⁸⁵ S. Milewski, A. Redzik: *Themis i Pheme...*, s. 324.

- Feldman J.: *Kilka uwag na temat wykładni niektórych przepisów dotyczących przestępstw kontrrewolucyjnych. (Artykuł dyskusyjny)*. „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1954, nr 4.
- Grabowski E.: *Prawodawstwo Polski Demokratycznej*. „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1946, nr 1.
- Kładoczny P.: *Prawo jako narzędzie represji w Polsce Ludowej (1944—1956)*. Warszawa 2004.
- Komitet Redakcyjny „Wojskowego Przeglądu Prawniczego”: *Jubileusz „Wojskowego Przeglądu Prawniczego”*. „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1978, nr 1.
- Kowalska H.: *Sądownictwo w Marynarce Wojennej w latach 1945—1955*. Gdańsk—Warszawa 2017.
- Leśkiewicz R.: *Wojskowy Sąd Rejonowy w Poznaniu (1946—1955). Organizacja, funkcjonowanie, procesy archiwotwórcze*. Warszawa—Poznań 2009.
- Lityński A.: *Historia prawa Polski Ludowej*. Wyd. V. Warszawa 2013.
- Lityński A.: *Ze studiów nad początkami wojskowego prawa karnego PRL*. „Problemy Prawa Karnego” 1995, nr 21.
- Lustacz L., Muszyński J., Pierzchlewski R.: *Szkolenie kadry oraz działalność naukowa i wydawnicza*. „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1963, numer specjalny.
- Maksimiuk D.: *Rok 1956 w Polsce. Sądy, prokuratury, prawo karne*. Białystok 2016.
- Mastalerz J.: *Nowe zadania Prokuratury Wojskowej*. „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1945, nr 1.
- Michałowski R.: *70 lat „Wojskowego Przeglądu Prawniczego”*. „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1998, nr 1—2.
- Milewski S., Redzik A.: *Themis i Pheme. Czasopiśmiennictwo prawnicze w Polsce do 1939 roku*. Warszawa 2011.
- Mioduski K.: *Niektóre zagadnienia przestępstw kontrrewolucyjnych. (Artykuł dyskusyjny)*. „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1954, nr 4.
- Musiał F.: *Polityka czy sprawiedliwość? Wojskowy Sąd Rejonowy w Krakowie (1946—1955)*. Kraków 2005.
- Muszkat M.: *Kodeks karny Wojska Polskiego*. „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1946, nr 4.
- Muszkat M.: *Na marginesie nowego wojskowego ustawodawstwa karnego*. „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1945, nr 2.
- Muszkat M.: *Podstawowe zasady Kodeksu Karnego Wojska Polskiego*. „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1945, nr 1.
- Nazarewicz J.: *50 lat „Wojskowego Przeglądu Prawniczego”*. „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1978, nr 1.
- Ołomucki B.: *Nadzór prokuratorski*. „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1945, nr 1.
- Ołomucki B.: *Nowe tory Prawnictwa Polskiego*. „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1946, nr 4.
- Pałka J., Poksiński J.: *Michał Żymierski 1890—1989*. Warszawa 2015.
- Paszek M.: *Wojskowy Sąd Rejonowy w Katowicach (1946—1955). Organizacja i funkcjonowanie*. Katowice—Warszawa 2019.
- Piętnastolecie „Wojskowego Przeglądu Prawniczego”. „Państwo i Prawo” 1961, nr 6.

- Polan-Haraschin J.: *W sprawie likwidacji kwartalnika „Wojskowy Przegląd Prawniczy”*. „Nowe Prawo” 1958, nr 1.
- Postanowienie NSW z dnia 9 września 1949 r.* „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1949, nr 4.
- Prokopowicz J.: *Rola Prokuratury Wojskowej Polskich Kolei Państwowych*. „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1945, nr 3—4.
- Redakcja: [Bez tytułu]. „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1945, nr 1.
- Szwagrzyk K.: *Prawnicy czasu bezprawia. Sędziowie i prokuratorzy wojskowi w Polsce 1944—1956*. Kraków—Wrocław 2005.
- Tarnowski A.: *Geneza nowego polskiego ustawodawstwa wojskowego*. „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1945, nr 1.
- T.M.Z.Ż.: *Projekt nowego kodeksu wojskowego postępowania karnego*. „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1945, nr 2.
- Watoła A., Arndt M.: *Geneza i działalność wybranych czasopism prawniczych w początkach Polski Ludowej*. W: *O prawie i jego dziejach księgi dwie. Studia ofiarowane Profesorowi Adamowi Lityńskiemu w czterdziestolecie pracy naukowej i siedemdziesięciolecie urodzin. Księga II*. Red. M. Mikołajczyk et al. Białystok—Katowice 2010.
- Wytyczne Zgromadzenia Sędziów Najwyższego Sądu Wojskowego z 19 grudnia 1952 r.* Zg.Og. 111/52. W: *Zbiór orzeczeń Najwyższego Sądu Wojskowego*. Red. L. Hochberg. Warszawa 1954.
- Zaborski M.: *Zadania sądów wojskowych w Polsce w latach 1944—1956*. „Palestra” 2004, nr 7—8.
- Zapolski-Downar H.: *Podstawowe zasady nowego Kodeksu Wojskowego Postępowania Karnego*. „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1945, nr 3—4.
- Zarys organizacji i działalności sądownictwa wojskowego w Polsce Ludowej*. Oprac. zbiorowe. „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1963, numer specjalny.
- Ziomba Z.A.: *Prawo przeciwko społeczeństwu. Polskie prawo karne w latach 1944—1956*. Warszawa 1997.
- Ziws S.L.: *Socjalistyczne zasady organizacji sądów w europejskich krajach demokracji ludowej*. „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1951, nr 1—2.
- Z okólników Najwyższego Sądu Wojskowego*. „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1946, nr 1, 2—3.
- Żukowski F.: *Sąd przysięgłych — czy sądy ławnicze*. „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1945, nr 2.

Die Zeitschrift „Wojskowy Przegląd Prawniczy“ und seine Rolle in der Militärjustiz zwischen 1945 und 1956

Schlüsselwörter: Volkspolen, juristische Zeitschrift, „Wojskowy Przegląd Prawniczy“

Zusammenfassung: Nach dem Zweiten Weltkrieg wurde die Herausgabe der Zeitschrift „Wojskowy Przegląd Prawniczy“ — einer vor 1939 bekannten und geschätzten juristischen Fachzeitschrift — wiederaufgenommen.

Ab 1945 war die reaktivierte Vierteljahresschrift eines der vielen Instrumente der kommunistischen Behörden für den ideologischen Kampf. Die Zeitschrift propagierte einen neuen, revolutionären Ansatz für die Theorie des Rechts und die Praxis der Rechtsprechung.

Die in der Zeitschrift „Wojskowy Przegląd Prawniczy“ dargestellten Inhalte richteten sich nicht nur an Militärjuristen, sondern auch an Armeekommandeure und Vertreter des kommunistischen Politapparats, wodurch sie die korrekte Weltanschauung der Leser im Einklang mit der Parteilinie beeinflussen.

***The Military Legal Review* and its Role in the Military Justice System in the Years 1945—1956**

Keywords: Polish People’s Republic, legal journal, *The Military Legal Review*

Summary: After World War II, in 1945, the *Military Legal Review* — a law journal known and valued before 1939 — was reactivated.

The reactivated quarterly was one of the many tools which the communist regime used for ideological struggle. The journal promoted a new, revolutionary approach to the theory of law and the practice of jurisprudence.

The content of the publications in the *Military Legal Review* was addressed not only to military lawyers, but also to military commanders and representatives of the communist political apparatus. The journal propagated the “proper” worldview in the readers, one that was consistent with the party line.